

การประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์
ของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปรางชัย จังหวัดนครราชสีมา
READINESS ASSESSMENT TO BE A HISTORICAL TOURISM SITE OF WAT KHOK
SISAKET, NOK-OK SUBDISTRICT, PAK THONG CHAI DISTRICT
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

วนิดา คำมณี, กนกพร พายขยาย, จิราภรณ์ บุตรดี,
เกียรติศักดิ์ แสนคง, ทิณห์ภัทร์ นิธิธิตเมธานอน, รัฐนันท์ ทุดปอ,
รุจาภา ประวงษ์, ศันสนีย์ มณีโชติ และ วาสนา วงศ์ยิมยอง
WANIDA KUMMANEE, KANOKPORN PHAIKAYAI, JIRAPORN BUTDEE, ,
KEATTISAK SANKONG, THINNPAT NITITHATMETHANON, RATTANON THUTPO,
RUJAPHA PRAWONG, SUSANEE MANEECHOT AND WASSANA WONGYIMYONG
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES, NAKHON RATCHASIMA RAJABHAT UNIVERSITY
จังหวัดนครราชสีมา
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

Received: May 23, 2022

Revised: October 18, 2022

Accepted: February 20, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปรางชัย จังหวัดนครราชสีมา และ 2. เพื่อประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปรางชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 8 คน และประชาชนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้อง จำนวน 533 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติ t-test และความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. วัดโคกศรีสะเกษ มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านโคกสระน้อย ตำบลนกออก อำเภอปรางชัย จังหวัดนครราชสีมา เดิมวัดมีชื่อว่าวัดโคกศรีสะเกษ บ้านโคกสระน้อย แต่บริเวณวัดมีต้นสะเกษเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่มาของชื่อวัดโคกศรีสะเกษ ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน 2.

ความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของบุคคล พบว่า เพศ อาชีพ และสถานภาพในชุมชนแตกต่างกัน มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านของความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ต้องประกอบทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1. ด้านพื้นที่อยู่ในระดับมาก 2. ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก 3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และ 4. ด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: การประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว วัด แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ABSTRACT

The objectives of this study were to 1) study the history of Wat Khok Si Saket, Nok-Ok Sub-district, Pak ThongChai District, Nakhon Ratchasima Province and 2) to assess the readiness of being a historical tourism site in Nok-Ok Subdistrict, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province. This research employed a mixed-method in both qualitative and quantitative. Research instruments were an interview and a questionnaire. The total of 8 samples were interviewed, and the number of 533 local people in the area were involved in this study. The data were collected by using a questionnaire. The quantitative data analysis was conducted using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, standard deviation, and reference statistics to test the hypothesis with t-test, and One-Way ANOVA.

The results of the research can be summarized as follows. 1. Wat Khok Sisaket has had a history of more than 100 years. This temple is located in the area of Village No. 3, Ban Khok Sa Noi, Nok-Ok Subdistrict, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province. The temple was originally called Wat Khok Si Saket, Ban Khok Sa Noi. Since there are many Saket trees around the temple, Wat Khok Si Saket has been named after the name of the tree until now. 2. The readiness to be a historical tourism site in Nok-Ok Subdistrict, Pak Thong Chai District, Nakhon Ratchasima Province was classified by general information of individuals, and it was found that gender, occupation, and status in the community were different. Nok-Ok sub-district has statistically significant different readiness to be a historical tourist attraction at the .05 level. Overall, the readiness was at the high level. When considering the readiness of being a historical tourism site by each of the components in 4 aspects, it was found that the area aspect and the tourism management were at a high level. The community participation and income and economic benefits were at the moderate level respectively.

Keywords: Assessment of Readiness, Temple, Historical Tourism Site

บทนำ

วัดเป็นสถาบันทางศาสนาที่มีความสำคัญมาอย่างยาวนาน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะสะท้อนถึงวิถีชีวิตของท้องถิ่นซึ่งจัดเป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ด้วยวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่สำคัญในการจัดงานและทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา ทั้งในงานอวมงคลและในงานมงคล วัดจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของคนในชุมชนรวมทั้งเป็นแหล่งที่ให้การศึกษาให้ความรู้แก่คนในชุมชน ตลอดจนเป็นสถานที่ที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุและภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ล้ำค่าที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวพุทธ แต่เดิมนั้นวัดมีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน จัดเป็นสถานศึกษาหรือเรียกว่าโรงเรียนวัดในสมัยก่อน สำหรับให้ชาวบ้านส่งลูกส่งหลานไปศึกษาเล่าเรียนศีลธรรม วิชาการความรู้ต่าง ๆ เป็นศูนย์ฝึกอบรมจริยธรรม เป็นสถานที่ที่ทำให้จิตใจใสสะอาดด้วยการฟังธรรมะ เป็นสถานพยาบาลที่รักษาตามภูมิปัญญาในสมัยโบราณ โดยมีพระสงฆ์เป็นหมอที่รักษาคนเจ็บป่วย นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาทำกิจกรรมร่วมกัน จัดงานเทศกาลและมหรสพ และบำเพ็ญกุศล รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ถึงแม้ปัจจุบันวัดจะมีบทบาทน้อยลงต่างจากในอดีต แต่วัดก็ยังคงเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยจนถึงปัจจุบัน (ประสิทธิ์ สระทอง, 2560) ปัจจุบันวัดไม่ได้เป็นสถานที่ทำบุญเพียงอย่างเดียว แต่ยังสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญด้วย ทั้งนี้ประเทศไทย มีวัดที่สามารถศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปกรรมต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดเป็นแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์ได้เป็นที่น่าสนใจท่องเที่ยวของคนที่ชอบเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่มีความสนใจ ทำให้คนที่สนใจท่องเที่ยวและศึกษาหาความรู้จากวัดเป็น จำนวนมาก อาทิ วัดใหญ่ชัยมงคล วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นวัดที่มีประวัติศาสตร์ที่น่าศึกษา ซึ่งมีชื่อเสียงระดับประเทศส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวัดพระธาตุพนมวรมหาวิหาร จังหวัดนครพนม สำหรับจังหวัดนครราชสีมา มีวัดที่มีความโดดเด่น เช่น วัดศาลาลอย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาและในอำเภอบักรังชัยยังมีวัดที่น่าสนใจ เช่น วัดหน้าพระธาตุ วัดนกออก วัดพระเพลิง และวัดโคกศรีสะเกษซึ่งเป็นวัดที่มีเรื่องราวน่าสนใจเกี่ยวกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรมฝาผนังที่เก่าแก่ ซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชน และมีศิลปวัฒนธรรมโดดเด่นน่าสนใจ รวมถึงยังเป็นแหล่งเรียนรู้เชิงประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมาด้วย และปัจจุบันวัดยังมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวบทหนึ่ง ซึ่งการที่วัดมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อวัดและชุมชน เนื่องจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นจะทำให้ชุมชนมีรายได้ เศรษฐกิจในชุมชนหมุนเวียนดีขึ้น และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจ ได้มาศึกษาโบราณสถานที่มีความเป็นมาอย่างยาวนานทั้งเชิงประวัติศาสตร์และความเชื่อของคนในชุมชนที่มีต่อโบราณสถาน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเองด้วย

วัดโคกศรีสะเกษ ขึ้นชื่อได้ว่าวัดเก่าแก่อายุ 100 ปี สร้างราว พ.ศ. 2432 (พระพิพัฒน์อิสริคุณ, สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2565) ที่รวบรวมสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม และจิตรกรรมไว้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นอุโบสถหลังเก่า สร้างก่อนการสร้างวัด (สร้างราว พ.ศ. 2332) พระประธานในพระอุโบสถ เสมาหินรอบอุโบสถเก่าเป็นโบสถ์แบบแท่งสี่เหลี่ยมสมัยลพบุรี กรอบประตูอุโบสถเก่าบริเวณทางเข้า-ออก ทั้งทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตกมีการประดับตกแต่งด้วยภาษาชนะเครื่องเคลือบสีที่ฝังอยู่ที่กรอบประตู อีกทั้งยังมีศาลาโรงธรรมสร้างด้วยไม้ที่มีภาพจิตรกรรมเขียนบนเพดาน เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพุทธประวัติและสัตว์ป่าหิมพานต์ ซึ่งสามารถจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ได้ ด้วยวัดโคกศรีสะเกษเป็นที่รวมจิตใจของคนในชุมชนบ้านโคกสระน้อย ซึ่งมี

ความสอดคล้องกันในด้านประวัติความเป็นมา ที่ทำให้เห็นถึงการใช้ชีวิตและความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อวัด ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญที่จะทำให้วัดในชุมชนกลายเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น พร้อมกันนี้ผู้ศึกษายังสนใจศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมที่จะจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านรายได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ เพื่อศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ และประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษา สามารถจะนำไปเผยแพร่และส่งเสริมเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของท้องถิ่น และมอบให้แก่ชุมชนบ้านโคกสระน้อยกับวัดโคกศรีสะเกษเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับหมู่บ้าน วัด รวมถึงผู้ที่สนใจศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านรายได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

บ้านโคกสระน้อย หมู่ที่ 3 และวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตด้านประชากร

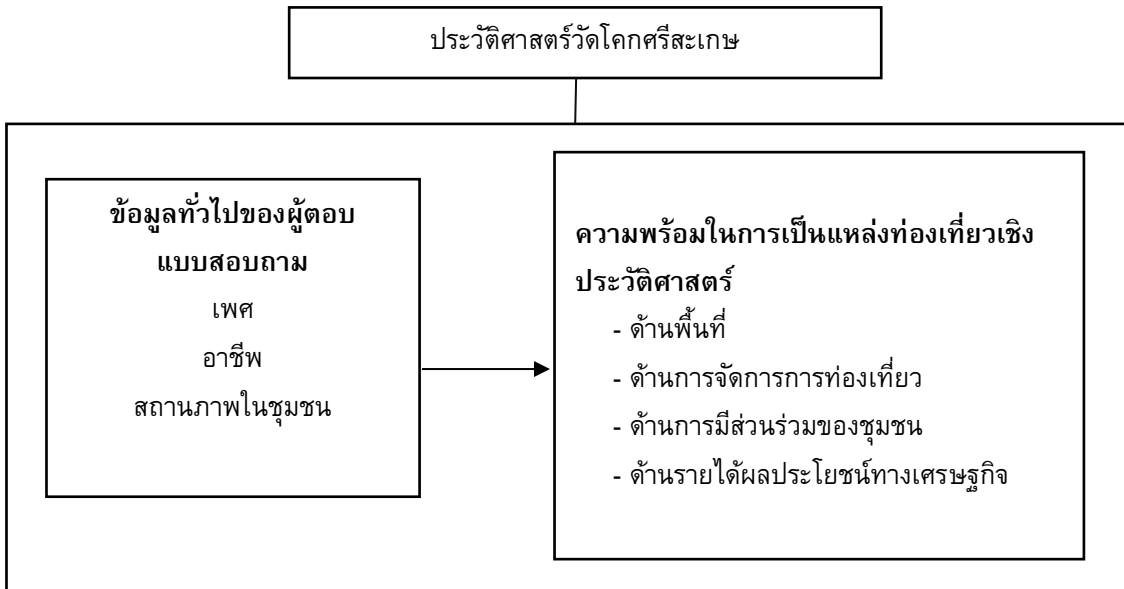
ประชากรที่คณะผู้วิจัยใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เจ้าอาวาส ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 8 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ชุมชนบ้านโคกสระน้อย ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 533 คน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความพร้อมของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามทฤษฎีองค์ประกอบการท่องเที่ยว ตามแนวคิด Dickman มาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informant) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ

คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งแบบสอบถาม (Survey Research) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เพศ อาชีพ และสถานภาพในชุมชน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและด้านรายได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยที่มาของความพร้อมด้านต่าง ๆ คณะผู้วิจัยได้จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ประชาชนชาวบ้าน เมื่อคณะผู้วิจัยได้ข้อมูล จึงนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสอบถามความพร้อมด้านต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจาก 2 แหล่งดังนี้

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

2.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ เอกสารราชการ เอกสารของวัดโคกศรีสะเกษ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าอาวาส

2.1.2 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ โดยคณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยมีแนวคำถามในการเข้าไปสัมภาษณ์ตามที่ตั้งไว้ล่วงหน้า สำหรับใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่ได้ระบุไว้ แนวคำถามการสัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ และตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการสัมภาษณ์จะมีประเด็นเกี่ยวกับเรื่องประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ และใช้แบบสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร คำบอกเล่าของชาวบ้าน บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ และความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ รวมถึงการสืบค้นจากฐานข้อมูลออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ

นำข้อมูลจากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิที่ได้การศึกษาเอกสารหลักฐานชั้นต้น การสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาจัดเก็บเพื่อทำการวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูล เพื่อหาความสัมพันธ์แต่ละประเด็นในการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนอกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา รวมถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น แยกแยะประเด็นทำการตีความจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของบุคคล ประกอบด้วย เพศ อาชีพ และสถานภาพในชุมชน โดยใช้สถิติ การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

3.4 วิเคราะห์เงื่อนไขความพร้อมในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4 วิเคราะห์ศึกษาวิเคราะห์สมมติฐาน โดยใช้สถิติ t-test, F-test และ ANOVA

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนอกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา

วัดโคกศรีสะเกษ มีประวัติความเป็นมายาวนานกว่า 100 ปี ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านโคกสระน้อย ตำบลนอกออก อำเภอปรางค์ชัย จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของวัด พบว่า มีเกรคนหนึ่งเป็นชาวมอญอาศัยอยู่ที่บ้านพระเพลิง วันหนึ่งมีโยมนำขุนนมาถวายหลวงพ่อ เกรจึงได้แอบลักขโมยกินขุนน ที่ญาติโยมนำมาถวายหลวงพ่อโดยไม่ขออนุญาต หลวงพ่อจึงได้ตำหนิเกรที่ได้แอบลักขโมย เกรโกรธที่โดนตำหนิ จึงได้หนีออกจากวัด หลังจากนั้นเกรก็เลยข้ามน้ำมาซึ่งเป็นบริเวณวัดโคกศรีสะเกษ ณ ปัจจุบัน พอมาถึงก็มาจับจองที่ดินบริเวณนี้ทั้งหมด ทำสวน มีสวนมะปรางต้นใหญ่ มีต้นไม้ ไม้ผลนานาชนิดที่มีอยู่ในท้องถิ่นหลากหลายชนิดรวมถึงต้น

ขนุนด้วย เกรปลูกขนุนใช้เวลาปลูกนานหลายปี พอขนุนสุกแก่แล้วก็เก็บไปถวายหลวงพ่อกิน บอกหลวงพ่อกว่าผมเอาขนุนมาถวายกิน จากนั้นก็กลับมาอยู่วัดหลายปี และชาวบ้านที่อพยพตามเถรมานั้นก็ได้พากันร่วมแรงร่วมใจทำคูกันเพื่อให้มีน้ำใช้ทำให้ชาวบ้านได้มาอาศัยอยู่ จากนั้นจึงได้สร้างวัดเดิมสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัดโคกสระน้อย แล้วชื่อนี้ถูกเปลี่ยนทีหลัง เป็นวัดโคกศรีสะเกษ บ้านโคกสระน้อย แต่วัดนี้มีชื่อจริงว่าโคกศรีสะเกษมาแต่เดิม ทั้ง 200 กว่าปีมาแล้ว ตำนานที่เกี่ยวข้องกับชื่อของวัดโคกศรีสะเกษมีตำนานนางอรพิมได้เดินทางมาสระผมที่นี้ วัดจึงมีคำว่าสระเกษ เล่ากันว่านางอรพิมมาจากครบุรีเพื่อจะเดินทางไปปราสาทปรางค์น้อยผ่านมาหลงป่าอยู่แถวนี้และได้มาสระผมที่นี้จากนั้นก็เดินทางต่อไปปราสาทปรางค์น้อย จากนั้นเธอก็ได้ดำเนินสร้างวัดเรื่อยมา มีชาวบ้านนับถือเถรเป็นจำนวนมาก จนวันหนึ่งชาวบ้านลือว่าเถรมีเงินหนึ่งบาตร ท่านก็บอกว่าจะไม่มี เขาคิดว่าท่านโกหกจึงทำร้ายร่างกายท่านจนเสียชีวิต ส่วนญาติโยมที่อยู่ในหมู่บ้านก็เป็นส่วนที่อพยพตามเถรมา เห็นว่าบริเวณตรงนี้เป็นที่อยู่ของนักปฏิบัติคือผู้บวช เลยจับจองที่ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นที่สร้างวัด ญาติโยมจึงได้สร้างสิ่งปลูกสร้างอะไรหลายอย่าง เช่น ศาลาการเปรียญ พอญาติโยมพากันมาสร้างเสร็จ จึงได้มีการก่อสร้างศาลเอาไว้ คือ ศาลปูเถร เพื่อแสดงความเคารพนับถือและเป็นสถานที่สถิตให้กับปูเถร

วัดนี้มีพื้นที่มากกว่า 100 ไร่ และเจริญรุ่งเรืองมาตามยุคสมัยมาเรื่อย ๆ โดยปัจจุบันนี้เจ้าอาวาสเป็นองค์ที่ 12 ส่วนสมัยที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดคือสมัยหลวงพ่อบัว กล่าวคือ มีการสร้างกุฏิหลังใหญ่ มีศาลาเป็นหอแจก และใช้เป็นสถานที่เรียนในหมู่บ้านนี้ด้วย ที่นี้เป็นสำนักเรียนบาลีที่ใหญ่ที่สุดในอำเภอปักธงชัย มีพระภิกษุสามเณรมาศึกษาเล่าเรียน รวมถึงหลวงพ่อบัวได้มีการสร้างกุฏิที่วัดป่าบนโคกเพื่อให้พระและญาติโยมที่มาบวชที่สนใจในการปฏิบัติไปอยู่ที่นั่น สำหรับชื่อวัดโคกศรีสะเกษยังมีคำบอกเล่าว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าศรีสะเกษไว้ว่า “จอมแห่งนักปราชญ์” ดังนั้นวัดโคกศรีสะเกษจึงหมายความว่าวัดนี้มีจอมแห่งนักปราชญ์เพราะว่าเป็นสถานศึกษาเรียนบาลีของคนเก่ง 1 ที่นี้ แต่หลวงพ่อบัวท่านอายุไม่มาก มีโยมไม่ชอบ เขาจึงเอายาสั่งใส่กับอาหารเมื่อท่านฉันอาหารก็โดนยาสั่งจึงทำให้มรณภาพ (พระพิพัฒน์อิสริคุณ, สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2565)

ภาพที่ 2 ศาลาหลังเก่าวัดโคกศรีสะเกษเป็นภาพที่นำมาจากเอกสารของวัด
ที่มา: คณะผู้วิจัย

2. ผลการประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 66.4 มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 31.3 และมีสถานภาพประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 79.0

2.2 ความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.42$), (S.D. = .57) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($x = 3.7$), (S.D. = .57) รองลงมาด้านพื้นที่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.6$), S.D. = .48) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.3$), (S.D. = .56) และด้านรายได้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.1$), (S.D. = .68) ตามลำดับ

2.3 การวิเคราะห์สมมติฐานความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของบุคคลจำแนกตามเพศ พบว่า เพศที่แตกต่างกัน ความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา ไม่แตกต่างกัน โดยการเปรียบเทียบความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำแนกตามเพศ ดังนี้ 1. ด้านพื้นที่ 2. ด้านการจัดการการท่องเที่ยว 3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4. ด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เพศชาย มีค่าเฉลี่ยความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 3.53$), ($\bar{X} = 3.60$), ($\bar{X} = 3.28$), และ ($\bar{X} = 3.15$) ตามลำดับ และ เพศหญิง มีค่าเฉลี่ยความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ($\bar{X} = 3.71$), ($\bar{X} = 3.76$), ($\bar{X} = 3.40$), และ ($\bar{X} = 3.19$) ตามลำดับ ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของบุคคลจำแนกตามอาชีพ พบว่า อาชีพแตกต่างกันมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนอกอก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการ LSD การเปรียบเทียบความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำแนกตามอาชีพ ด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยภาพรวม ดังนี้ คู่ที่ 1 ผู้ที่มีอาชีพรับราชการ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพเอกชน รัฐวิสาหกิจ คู่ที่ 2 ผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพรับราชการ คู่ที่ 3 ผู้ที่มีอาชีพเอกชน รัฐวิสาหกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว คู่ที่ 4 ผู้ที่มีอาชีพเอกชน รัฐวิสาหกิจ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา คู่ที่ 5 ผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพเอกชน รัฐวิสาหกิจ คู่ที่ 6 ผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา คู่ที่ 7 ผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพรับจ้าง คู่ที่ 8 ผู้ที่มี

อาชีพอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว คู่ที่ 9 ผู้ที่มีอาชีพเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา คู่ที่ 10 ผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผู้ที่มีอาชีพเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของบุคคลจำแนกตามสถานภาพในชุมชน พบว่า สถานภาพในชุมชน ที่แตกต่างกัน มีผลต่อความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แตกต่างกัน จำแนกตามสถานภาพในชุมชนโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และรายด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทำการทดสอบเป็นรายคู่ ด้วยวิธีการ LSD พบว่าความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จำแนกตามสถานภาพในชุมชน ด้านพื้นที่ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยสูงกว่ารายคู่จำนวน 3 คู่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนี้ คู่ที่ 1 ผู้ที่มีสถานภาพกรรมการชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ผู้ที่มีสถานภาพผู้นำชุมชน คู่ที่ 2 ผู้ที่มีสถานภาพผู้นำชุมชน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ผู้ที่มีสถานภาพองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน คู่ที่ 3 ผู้ที่มีสถานภาพประชาชนทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า ผู้ที่มีสถานภาพผู้นำชุมชน

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของวัดโคกศรีสะเกษ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า วัดโคกศรีสะเกษมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานมากกว่า 100 ปี ผู้ที่ก่อตั้งวัดโคกศรีสะเกษคือ “เณร” ซึ่งสอดคล้องกับงานศิลปะนิพนธ์ของ สุภิมพศ ทองสกล (2552) ที่พบว่า มีเณรอยู่รูปหนึ่งอาศัยอยู่วัดพระเพลิง (วัดหงษ์ธรรมรักษ์จิตาราม) และได้นำขุมนที่ญาติโยมมาถวายให้หลวงพ่อดำหั้น หลวงพ่อเลยตำหั้น เณรเลยโกรธ เณรจึงหนีไปอาศัยอยู่สถานที่หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นดอนหรือที่ชาวบ้านเรียกว่าโคก เณรเห็นว่าพื้นที่ตรงนี้อุดมสมบูรณ์จึงทำสวนผลไม้อยู่บริเวณนั้นหนึ่งในผลไม้ที่ปลูกคือขุมน พอขุมนสุกจึงได้นำขุมนไปคั้นหลวงพ่อดำหั้น ชาวบ้านมาอาศัยอยู่บริเวณนี้เป็นจำนวนมากจึงกลายเป็นหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่าบ้านโคก นอกจากนี้ชื่อของวัดโคกศรีสะเกษนั้นมาจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นดอนซึ่งชาวบ้านจะเรียกดอนนี้ว่า “โคก” ส่วนคำว่าสะเกษนั้นมาจากชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่งที่เกิดมากบริเวณวัด นั่นคือต้น “การะเกด” หรือที่ชาวบ้านเรียกกันคือ “ต้นสะเกษ” จึงเป็นที่มาของชื่อวัดโคกศรีสะเกษ ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของ (ศรีจันทร์ พะนะจะโปะ, สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2565) ที่ว่าสมัยที่ผู้คุณตายังเป็นเด็กบริเวณโบสถ์หลังเก่าจะมีต้นสะเกษ (ต้นการะเกด) เกิดอยู่เป็นจำนวนมาก

2. ผลการประเมินความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ตำบลนกออก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมาพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความพร้อม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดการการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง และด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางโดยอภิปรายผลเป็นรายด้านดังต่อไปนี้

ด้านพื้นที่ พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสายรุ้ง วงษาไชย (2554) ที่ศึกษาและพบว่า แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้น สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน กิจกรรม การเดินทาง และ สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวขึ้น มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ในขณะที่สอดคล้องกับ

มาตรฐานศักยภาพการรองรับ ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งความพร้อมในการมีพื้นที่ในการท่องเที่ยวที่คงสภาพในเชิงเกษตรพร้อมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว และมีเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก

ด้านการจัดการการท่องเที่ยว พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของรัตนานันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักวิภาส (2556) พบว่า ศักยภาพในการจัดการนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ การมีเจ้าหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกและการรักษาความปลอดภัย ในขณะที่งานวิจัยของมาโนช พรหมปัญญา (2556) ได้สรุปว่า นักท่องเที่ยวซึ่งต้องการให้มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่จอดรถที่เพียงพอ และป้ายชี้ทางต้องมีความชัดเจน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐพงศ์ ฉายแสงประทีป และคณะ (2556) ที่ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมโดยเฉพาะการวางแผนและการประเมินผลของนักท่องเที่ยว ก็คือ การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการประเมินผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และข้อเสนอแนะ ซึ่งก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยการที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ตื้นตันต้องควรจะได้รับความคิดเห็นในหลายฝ่าย นั่นคือประชาชนทั่วไปนักท่องเที่ยวที่เป็นกลไกหนึ่ง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้ข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา

ด้านรายได้และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พบว่า ปรีชา แดงโรจน์ (2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญในพื้นที่ ที่การท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งและก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราเทียบกับการผลิตอื่น ๆ นอกจากนั้นยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของระพีพรรณ ทองท้อ และคณะ (2545, อ้างถึงในโสวัตริ ฌ กลาง และคณะ, 2547) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงชัดเจนกว่าด้านอื่น ๆ กล่าวคือผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีอาชีพเสริมใหม่ ๆ และหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการทำอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว เช่น การนำสินค้าทางเกษตรกรรมมาแปรรูปขาย หรือใช้ประกอบอาหารเพื่อทำให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

1. วัดควรมีการใช้ช่องทางการติดต่อที่หลากหลายและมีความทันสมัย โดยมีข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบันตลอดเวลา เช่น การจัดทำเพจใน Facebook การจัดทำเว็บไซต์ของวัด เป็นต้น
2. วัดควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ
3. ควรมีการศึกษาบริบทของการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโดยรอบ และหมู่บ้านข้างเคียง เพื่อนำไปพัฒนาส่งเสริมรวมถึงขยายโครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

ณัฐพงศ์ ฉายแสงประทีป และคณะ. (2556). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในตลาดเก่าบางพลีเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian*, 6(3), น. 637-657.

- ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal*, 10(1), น. 936-951. สืบค้นเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://he02.tcithaijo.org/index.php/Neridian-E-Journal/article/view/87737/69217>.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ไฟว์ แอนด์ โฟร์ พรินติ้ง.
- พระพิพัฒน์อิสรคุณ. (2565). สัมภาษณ์ 27 มกราคม 2565.
- มานิช พรหมปัญโญ. (2556). แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสู่ประชาคมอาเซียนจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 8(2), น. 36.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา จังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- รัตนานันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และภาคภูมิ ภักดีภาส. (2556). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชนเผ่าอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยพัฒนาชุมชน*, 6(1), น. 42-60.
- ศรีจันทร์ พนะจะโปะ. (2565). *ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านโคกสระน้อยและวัดโคกศรีสะเกษ*. (สัมภาษณ์ 28 มกราคม 2565).
- สายรุ่ง วงษาไชย. (2554). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำวัดเชิงทา จังหวัดลพบุรี* (การศึกษาอิสระ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุกิมพศ ทองสกล. (2552). *การศึกษาคติความเชื่อจากภาพจิตรกรรมภายในศาลาโรงธรรม วัดโคกศรีสะเกษ อำเภอปทุมชัย จังหวัดนครราชสีมา*. (ศิลปะนิพนธ์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- โสวัตรี ณ กลาง และคณะ. (2547). *การศึกษามลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีต่อระบบนิเวศวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- Dickman, C.R. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna*. Australian Nature Conservation Agency. Canberra.

ผู้เขียนบทความ

คุณวนิดา คำมณี คุณกนกพร พายขยาย คุณจิราภรณ์ บุตรดี คุณเกียรติศักดิ์ แสนคง คุณติณห์ภัทร์ นิธิธิตเมธานน และคุณรัฐนันท์ ทุดปอ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล wanidakam134@gmail.com

ดร.รุจภา ประวงษ์ ดร.คันสนีย์ มณีโชติ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์เยี่ยม อาจารย์หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา อีเมล sunsanee.m@nrru.ac.th